

LA RECERCA ARQUEOLÒGICA A SANT MIQUEL DE TERRASSA

Domènec Ferran (Museu de Terrassa), M. Gemma Garcia (ICAC)

Josep M. Macias (ICAC), Antonio Moro (Museu de Terrassa)

El passat 23 de març de 2015 es va realitzar a l'església de Sant Pere de Terrassa la II Jornada Tècnica *Art i Patrimoni de la Seu d'Ègara*, en aquest cas centrada en la recerca arqueològica a l'església de Sant Miquel. Aquestes jornades tenen com a finalitat donar a conèixer la recerca realitzada i que s'està realitzant a la Seu d'Ègara en totes les disciplines artístiques, arqueològiques i socials.

La Jornada la va organitzar el Museu de Terrassa i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), amb la col·laboració del Ministeri d'Economia i Competitivitat, la Generalitat de Catalunya, l'àrea d'Universitat i Societat del Coneixement de l'Ajuntament de Terrassa i la Parròquia de Sant Pere. Va comptar amb un nombre total de 76 inscrits entre estudiants, professionals del sector i públic en general, procedents de diferents universitats o institucions.

Els treballs arqueològics i de restauració desenvolupats al conjunt monumental a partir del Pla Director del Conjunt (1995-2009) han permès posar al descobert un dels millors conjunts monumentals conservats del període de l'antiguitat tardana. La Seu d'Ègara, juntament amb les darreres recerques als conjunts de Barcelona, València i Tarragona, permet explicar i comprendre un dels moments més desconeguts de la història del nostre país, entre els

segles IV al IX, i que suposa el pas del món clàssic a la societat eclesiàstica de l'edat mitjana. Les esglésies de Sant Pere tenen, però, una particularitat especial respecte dels altres conjunts: el seu immillorable estat de conservació i la no-presència d'una ciutat medieval i moderna construïda a sobre. El conjunt conserva uns espais arquitectònics perfectament delimitats, amb una funció clarament litúrgica, que permeten veure la seva configuració edilícia configurada per la catedral, l'església funerària, l'església parroquial, els espais d'ús funerari, els corredors i pati, i l'espai residencial. Artísticament també conserven l'únic conjunt conegut a Europa de pintura mural dels segles V al VIII amb decoració figurada en els absis de la catedral, l'església funerària i la parròquia.

Totes aquestes restes han possibilitat que el conjunt sigui un monument de referència pels investigadors de diferents àmbits d'aquest període i en les diferents disciplines. Des del Departament d'Antropologia Física de la Universitat Autònoma de Barcelona s'estan realitzant estudis de les restes òssies; des de la Universitat de Barcelona les esglésies s'han inclòs en el CARE-Hispania (*Corpus Architecturae Religiosae Europae (saec. IV-X)*), i també diferents elements són objecte de tesis doctorals i estudis per part de diferents investigadors. Pel que fa a projectes de recerca R+D, la pintura mural de l'absidiola de l'església de Santa Maria amb la representació de Sant Tomàs Becket ha estat objecte d'un estudi per part del Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit pel professor Manuel Castiñeira, i el projecte "Técnicas constructivas y arquitectura del poder en el noreste de la Tarraconense, HAR2012-36963-C05-02", inclòs en el projecte coordinat de "Modelos constructivos y urbanísticos de la arquitectura de Hispania: Definición, evolución y difusión. Del període romano a la tardia antigüedad", dirigit per la professora Lourdes Roldán (Universidad Autónoma de Madrid)

Per tal d'impulsar la recerca, l'Ajuntament de Terrassa (Museu de Terrassa) i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC) han signat un conveni marc que la possibilita, i també la seva divulgació científica. La relació de l'ICAC amb la recerca a les esglésies es va iniciar l'any 2007 quan van assumir l'edició i publicació de la monografia *La Seu Episcopal d'Ègara. Arqueologia d'un conjunt cristià del segle IV al segle IX*, que es va publicar el febrer del 2009. Aquesta publicació va suposar un redescobriments per al públic especialitzat, que va poder veure de manera clara la nova seqüència cronològica i els resultats de les excavacions del Pla Director abans mencionat. La publicació, després de 6 anys continua sent un punt de referència, tot i que hi ha alguns aspectes que òbviament s'han ampliat i fonamentat.

Els darrers anys la recerca a la Seu s'ha impulsat gràcies als diferents equips d'investigació i recerca abans mencionats i que han vist en aquest conjunt un marc incomparable de coneixement. La projecció del conjunt amb la recent presentació de la candidatura a la Generalitat de Catalunya perquè la decoració pictòrica mural

dels absis de les tres esglésies sigui escollida Patrimoni de la Humanitat, i les diferents activitats culturals, fa que cada cop el conjunt sigui més conegut. Paral·lelament a aquesta projecció cultural s'ha cregut necessari impulsar també la projecció científica.

En el marc d'aquesta projecció científica, es desenvolupa aquesta segona jornada cultural que té com a centre l'església funerària de Sant Miquel, i que va comptar amb diferents investigadors de disciplines diverses que han treballat diversos aspectes del monument. Les sessions es van desenvolupar al llarg de tot el dia i es van agrupar en diferents aspectes.

La Jornada es va iniciar amb els parlaments de les diferents autoritats assistents a l'acte: la regidora de Turisme de l'Ajuntament de Terrassa, Teresa Casals; el director del Museu, Domènec Ferran, i el director de l'ICAC, Joan Gómez Pallarès. Després dels parlaments es va presentar la comunicació de la doctora Gisela Ripoll, professora titular de la Universitat de Barcelona, especialista en arqueologia funerària de l'antiguitat tardana, i impulsora de diferents equips de recerca en aquest aspecte. La professora Ripoll, en un extensa i interessant xerrada, ens va parlar dels edificis que tenen planta centralitzada com Sant Miquel i de la importància d'aquests mateixos per aquest període.

Després de la xerrada de la doctora Ripoll vàrem passar a un dels altres aspectes que també és vital per entendre la funció litúrgica al llarg dels segles d'història: les advocacions de l'església reflectides en la documentació. Joan Soler, director de l'Arxiu Històric i Comarcal de Terrassa i especialista en documentació, ens va mostrar en la seva intervenció les diferents advocacions que va tenir l'església de Sant Miquel i que poden donar pistes sobre la seva funció al llarg dels segles.

Un cop contextualitzat el conjunt es van fer les tres intervencions que van tancar la jornada del matí i que estan relacionades amb les intervencions arqueològiques i les anàlisis tècniques que aquestes intervencions han permès. Primerament va ser el torn de l'equip d'arqueòlegs que van desenvolupar les intervencions al llarg de 10 anys, i que han capitanejat la recerca científica d'aquest conjunt. Aquest equip, format per Antonio Moro (director de l'excavació), M. Gemma Garcia (responsable de la documentació i planimetria) i Francesc Tuset (coordinador de la intervenció), va explicar amb detalls les diferents restes arqueològiques localitzades, va justificar la seva cronologia i ens va parlar de l'ús inequívocament funerari que va tenir en el seu primer moment l'església de Sant Miquel. Aquesta darrera intervenció va ser seguida d'una altra també per part de l'equip d'arqueòlegs i de Josep M. Macies (investigador de l'ICAC i director del projecte de R+D del qual forma part Sant Pere). Aquesta intervenció es va centrar en el sistema constructiu de l'edifici i en les diferents reparacions que van afectar el seu parament al llarg dels segles. Tanquen aquest grup de xerrades la d'Anna de Mesa (responsable de la Unitat d'Estudis Arqueomètrics de l'ICAC), que ens va presentar els primers resultats obtinguts amb

l'estudi arqueomètric dels materials de l'església de Sant Miquel, concretament els procedents de l'estudi de les columnes interiors que subjecten la cúpula central.

A la tarda va ser el torn de la decoració pictòrica a càrrec de Domènec Ferran (director del Museu de Terrassa), Jordi López (arqueòleg investigador de l'ICAC) i Diana Gorostidi (experta en epigrafia romana i també investigadora de l'ICAC). Aquestes dues sessions van tractar la problemàtica de la decoració pictòrica pel que fa a la cronologia, la reinterpretació iconogràfica a partir dels nous motius descoberts durant les obres de restauració del Pla Director, i la lectura de la franja de caràcters epigràfics de la part superior dels Apòstols.

Un cop finalitzada la Jornada es va realitzar un debat final i una visita a l'edifici de Sant Miquel, on es van poder contemplar *in situ* la decoració pictòrica i es van poder debatre aquells elements i propostes que havien generat dubtes o aclariments per part dels assistents.

L'objectiu del dossier del present número de la revista *Terme* és, en definitiva, un recull d'algunes de les intervencions que van presentar-se durant la Jornada tot i que en alguns casos s'han modificat i adaptat per ser presentat en format article. Volem agrair al consell de redacció de la revista el suport donat per la realització del present dossier i la confiança. Es pretén amb aquesta publicació, que engloba diferents especialistes de diferents àmbits, donar a conèixer un edifici emblemàtic del conjunt, Sant Miquel, el que probablement es conserva més sencer i permet veure millor com era l'arquitectura en alçat d'aquell moment.